

OBYWATEL

Aby z korzyścią dla ojczyzny

Józef Rufin Wybicki
1747–1822

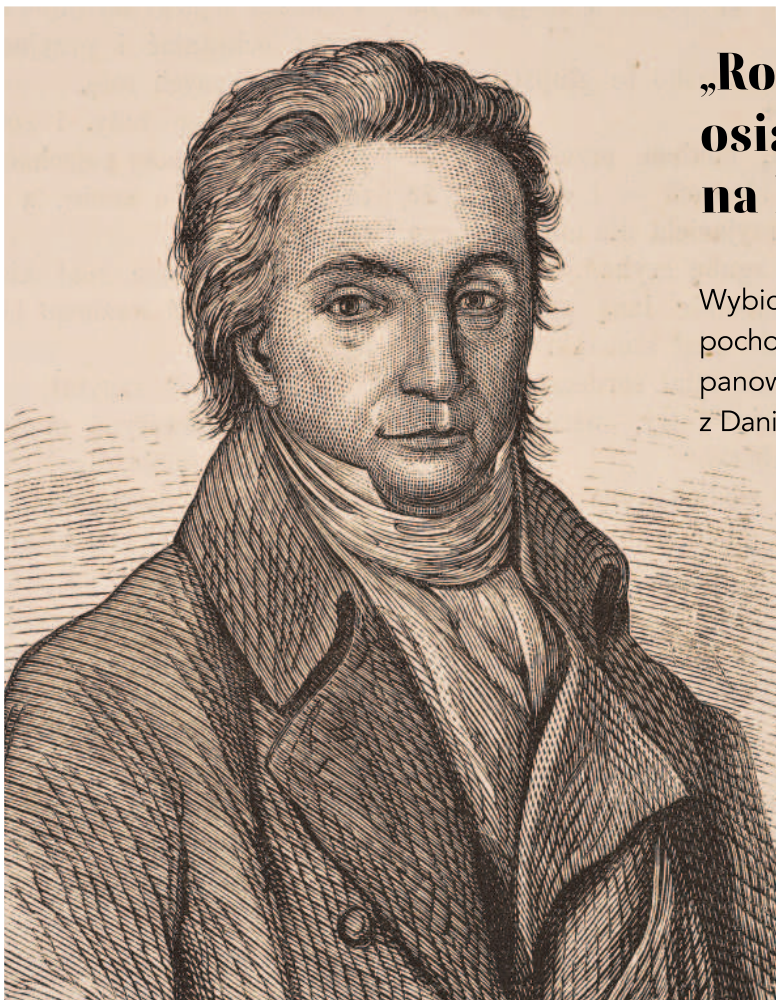
Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego

Muzeum
Narodowe
w Gdańsku

Institucja Kultury Samorządu
Województwa Pomorskiego

Józef Wybicki, NN, Poznań,
Tygodnik Beletrystyczny Ilustrowany
„Sobótka”, Księgarnia M. Leitgebra,
10 czerwca 1871, drzeworyt

„Rodzina nasza ciągle osiadła i mieszkała na Pomorzu...”

Wybiccy herbu Rogala wedle legendy
pochodzą od Wybena, który w czasach
panowania Zygmunta Augusta przybył
z Danii na Pomorze.

Rogala – herb Wybicckich, [w:] K. Niesiecki,
Herbarz Polski, wyd. J.N. Bobrowicz, Lipsk, 1839–1845

**„Urodziłem się w roku 1747,
dnia 29. września, we wsi
dziedzicznej Będominie
w województwie pomorskiem,
5 mil od Gdańska leżącej”.**

W 1741 roku właścicielami Będomina
zostali Konstancja z Lniskich
i Piotr Wybiccy. Tu przyszła na świat
większość z ich dziewięciorga dzieci.
Do historii przeszedł młodszy z synów
– Józef Rufin Wybicki.

„...używać zacząłem najchlubniejszego prawa wolnego człowieka, co sobie króla wybiera...”

Pierwszy poważny kontakt ze sprawami publicznymi miał Wybicki w trakcie elekcji królewskiej. Wówczas 17-letni członek delegacji szlachty pomorskiej swój głos oddał na Stanisława Augusta Poniatowskiego.

Stanisław August Poniatowski,
kopia wg M. Bacciarellego,
koniec XVIII w., olej na płótnie

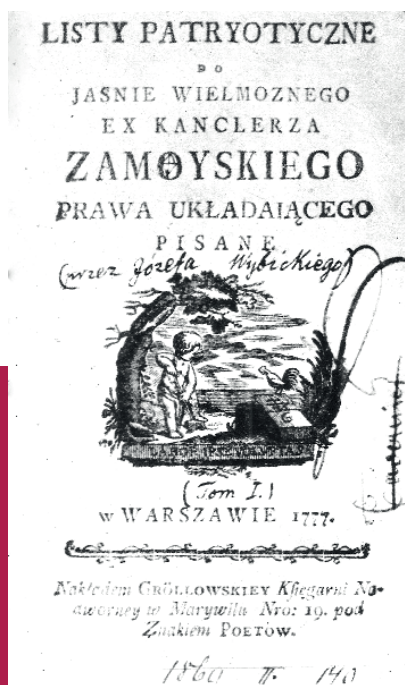
Ryngraf z okresu konfederacji barskiej 1768–1772, NN,
Polska, 2. poł. XVIII w., mosiądz, polichromia, puncowanie

„...widzę tylko gwałt i rosyjską przemoc, przeciwko temu protestuję!”

W 1767 roku został wybrany posłem na sejm, później zwany repninowskim. 27 lutego 1768 roku jako jedyny odważył się wygłosić protestację przeciw aresztowaniu i wywiezieniu w nieznane posłów opozycji. To ostatnie pozytywne wykorzystanie prawa liberum veto było uznawane za jeden z pierwszych aktów zawiązanej dwa dni później konfederacji barskiej, której konsyliarzem generalnym został właśnie Wybicki.

„...mój stryj przeznaczył mnie do kancelaryi...”

Naukę prawa Wybicki rozpoczął w kancelarii grodzkiej w Skarszewach. Wiedzę uzupełniał w sądach m.in. w Bydgoszczy czy Poznaniu, a także w czasie rocznych studiów w Lejdzie. Obiecującego młodego prawnika dostrzegł Andrzej Zamoyski, który zaprosił go do udziału w pracach nad tzw. Kodeksem Zamoyskiego.

Józef Wybicki, *Listy Patriotyczne Do Jasnie Wielmożnego Ex Kancelerza Zamoyskiego Prawa Układającego Pisane*, Warszawa 1777

Andrzej Zamoyski, Paryż, Bureau Central, 1839–1842, litografia

„Trzeba, aby handel, nauki i kunszt kwitły”.

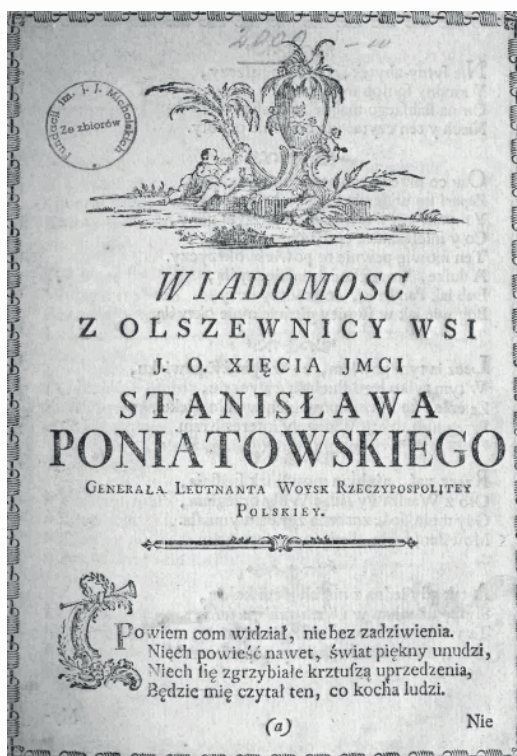
Anonimowe listy patriotyczne ukazywały się cyklicznie na łamach „Monitora”. Poruszały kwestie niezbędnych reform politycznych, społecznych i gospodarczych. Często stawały się przedmiotem dyskusji najtęższych umysłów w czasie słynnych obiadów czwartkowych. Uczestniczył w nich sam autor listów, którym był... Józef Wybicki.

„Poddaństwo jest przeciwko prawu natury”.

Wybicki był twórcą wszechstronnym. W jego dorobku znajdują się wiersze, libretta oper oraz sztuki sceniczne, jak również publicystyka polityczna, społeczna i ekonomiczna. Napisał *Myśli polityczne o wolności cywilnej*, wymierzone przeciw fałszywemu pojęciu wolności w szlacheckiej Rzeczypospolitej.

Józef Wybicki, E. Nicz wg Bacciarellego,
„Kłosy” nr 900, 28.09.1882, drzeworyt

Józef Wybicki, *Wiadomość z Olszewnicy*
wsi J. O. Xiecia Jmci Stanisława Poniatowskiego
Generała Leutnanta Wojsk Rzeczypospolitej Polskiej,
1778, Polona.pl

„...stworzonym jest człowiek, aby żył w wolności”.

Chętnie zajmował się reżyserią, pisał scenariusze oraz występował jako aktor. Ułożył projekt oczynszowania chłopów w dobrach bratanka króla Polski – księcia Stanisława Poniatowskiego. Jest też autorem wiersza *Wiadomość z Olszewnicy*, który potraktował jako reklamę reformy włościańskiej.

Gwiazda Orderu św. Stanisława, Polska,
1765–1795, złoto, srebro, szkło, folia metalowa,
emalia, wycinanie, sztańcowanie, repusowanie,
cyzelowanie, szlifowanie

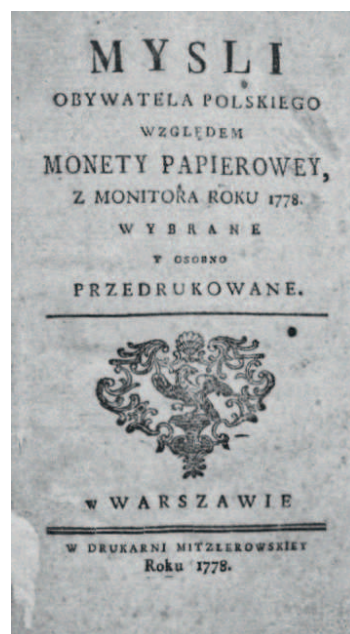
„Przyrzekłem bym z miasta deputowanym na sejm”.

Uchwalona 3 maja 1791 roku konstytucja spełniała większość postulatów Wybickiego. On sam pomimo dużego zaangażowania politycznego i prawniczego wykształcenia nie został wówczas posłem.

W porozumieniu z przywódcami stronnictwa patriotycznego Ignacym Potockim i Hugonem Kołłątajem zdecydował się przyjąć stan mieszczański, by po uchwaleniu konstytucji włączyć się w prace w roli plenipotenty miast wielkopolskich.

„Nie trzeba więcej wydawać, jak tylko tyle, ile majątek pozwala”.

W 1778 roku ukazały się anonimowo *Myśli obywatela polskiego względem monety papierowej*. Była to jedna z pierwszych prac omawiająca ideę wprowadzenia banknotów. Tajemniczym autorem okazał się Józef Wybicki, a pierwsze polskie pieniądze papierowe weszły do obiegu w czasie insurekcji kościuszkowskiej w 1794 roku.

Józef Wybicki, *Myśli obywatela polskiego względem monety papierowej*,
Drukarnia Mitzlerowskiej, Warszawa 1778, Polona.pl

„Polska sama przez się powstać nie może”.

W lipcu 1792 roku Wybicki w ślad za królem Stanisławem Augustem Poniatowskim przystąpił do targowicy, ale już kilka miesięcy później związał się z konspiracją zmierzającą do zorganizowania powstania pod przywództwem Tadeusza Kościuszki. Po wybuchu insurekcji został członkiem organu jej władz – Rady Zastępczej Tymczasowej.

Tadeusz Kościuszko, K. Jakobey, Węgry, 1858–1860, olej na płótnie

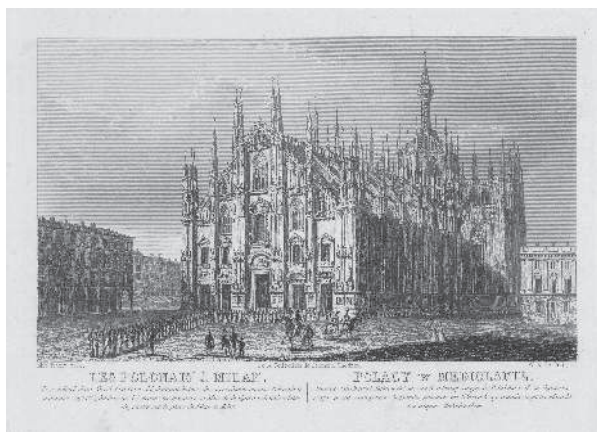
Jan Henryk Dąbrowski, L. Tuczyński, Poznań, 1978, olej na płótnie

„Najważniejszą usługę, którą w tem urzędowaniu przyniosłem krajowi, było ocalenie brygadiera Dąbrowskiego, później tak sławnego generała...”

Uratował życie Janowi Henrykowi Dąbrowskiemu, niesłusznie oskarżanemu o zdradę i sprzyjanie konfederacji targowickiej. Od tego czasu rozpoczął się okres bliskiej współpracy dwóch gorących patriotów, których talenty – militarny Dąbrowskiego i administracyjno-organizacyjny Wybickiego – idealnie się uzupełniały.

„Jeszcze Polska nie umarła, kiedy my żyjemy...”

We Francji Wybicki podjął działania zmierzające do utworzenia polskich oddziałów. Był autorem większości memoriałów kierowanych do rządu francuskiego, a także projektu powierzenia dowództwa gen. Dąbrowskiemu. 9 stycznia 1797 roku powołano do życia Legiony Polskie we Włoszech, mające status armii pomocniczej wojsk Republiki Lombardzkiej.

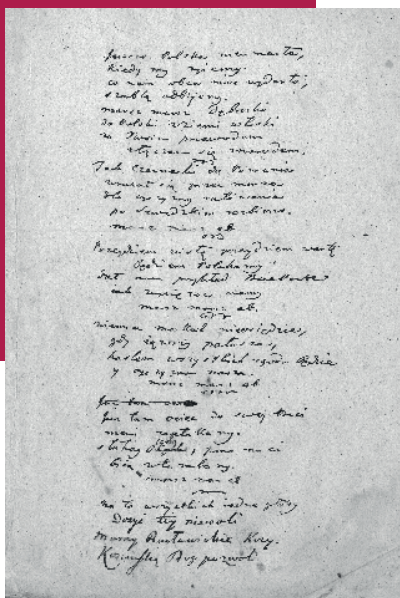
Palacy w Mediolanie, wg rysunku E. Tremo,
wg W.A. Petit, Paryż, 1839–1841, staloryt

Fotograviura Marsz, marsz Dąbrowski,
J. Kossak, R. Paulsen, Wiedeń,
H. Altenberg, Lwów, po 1910

„Żołnierze do Twojej pieśni nabierają coraz więcej gustu...”

W połowie lipca 1797 roku na prośbę gen. Dąbrowskiego Józef Wybicki napisał *Pieśń Legionów Polskich we Włoszech*. Jej pierwsze wykonanie odbyło się 20 lipca na rynku w Reggio Emilia, gdzie stacjonowały polskie oddziały. Pieśń szybko trafiła do serc Polaków.

Józef Wybicki, *Pieśń Legionów Polskich we Włoszech*,
Reggio Emilia, lipiec 1797, faksymile

„...obaczę, jeżeli Polacy godni są być Narodem”.

Sukcesy wojsk francuskich w wojnie z Prusami podsyły wciάζ tlące się nadzieje Polaków na odzyskanie niepodległości. Napoleon świadom tych uczuć zapragnął wykorzystać je do swoich celów. W trakcie spotkania z Wybickim i Dąbrowskim zasugerował, że odrodzenie Polski jest możliwe, jednak w zamian oczekiwał od Polaków zaangażowania w jego działania militarne. Odezwa Napoleona do Polaków napisana przez Wybickiego i Dąbrowskiego dała początek I powstaniu wielkopolskiemu.

Nadanie konstytucji Księstwu Warszawskiemu przez Napoleona I, K. Kręciarz wg Bacciarellego, Pabianice, 1977

Napoleon Pierwszy, Cesarz Francji, Król Włoch, Gottfried Arnold Lehmann, Berlin, 1804–1810

Józef Wybicki, Jan Henryk Dąbrowski, Odezwa Polacy, Berlin, 1806

„Wolno nam być Polakami...”

7 lipca 1807 roku na mocy pokoju zawartego w Tylży powstało Księstwo Warszawskie – pierwsza namiastka niepodległości od czasu ostatniego rozbioru. Wybicki będący twórcą zrębów administracji Księstwa otrzymał zaszczytny tytuł senatora wojewody.

„Senator wojewoda Wybicki mianowanym zostaje prezesem Sądu Najwyższego naszego królestwa”.

Początkowy liberalizm Aleksandra I przekonał Wybickiego do przyjęcia stanowiska senatora wojewody Królestwa Polskiego, a także prezesa Sądu Najwyższego Królestwa Polskiego.

Grób Józefa Rufina Wybickiego w Brodnicy Śremskiej

Car Aleksander I, K.F. Minter, Polska, 1822, Polona.pl

„...co raz bardziej czuję potrzebę spoczynku i do niego wzdycham...”

Liberalne poglądy Wybickiego spotkały się z krytyką, co wpłynęło na jego decyzję o rezygnacji w 1821 roku z działalności publicznej i powrocie do swojego majątku w Manieczkach. Zmarł 10 marca 1822 roku, został pochowany w pobliskiej Brodnicy Śremskiej. W 1923 roku prochy Wybickiego zostały przeniesione do krypty zasłużonych Wielkopolan w poznańskim kościele pw. św. Wojciecha.

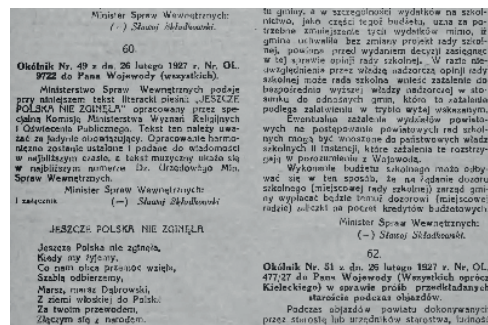
„Hymnem państwowym Rzeczypospolitej Polskiej jest Mazurek Dąbrowskiego”.

Dyskusje nad wyborem hymnu trwały przez długie lata. 26 lutego 1927 roku Ministerstwo Spraw Wewnętrznych wydało okólnik, w którym czterozwrotkowa pieśń *Jeszcze Polska nie zginęła* została formalnie uznana za hymn narodowy Rzeczypospolitej Polskiej. Przez blisko 100 lat treść Mazurka Dąbrowskiego nie uległa zmianie.

Salonik, Muzeum Hymnu Narodowego w Będzinie

Wybicki
2022

Okólnik Nr. 49 Ministerstwa Spraw Wewnętrznych z dn. 26 lutego 1927 r. w sprawie uznania pieśni „Jeszcze Polska nie zginęła” za hymn narodowy Polski, Dz.U. MSW, 30.06.1927 r.

Dwór Wybickich, Muzeum Hymnu Narodowego w Będzinie

Muzeum Hymnu Narodowego w Będzinie

Od 1978 roku w Będzinie, w miejscu urodzenia Józefa Wybickiego, mieści się Muzeum Hymnu Narodowego, oddział Muzeum Narodowego w Gdańsku. Dziś w dworze Wybickich odbywają się liczne wydarzenia historyczne i kulturalne popularyzujące wiedzę o czasach i życiu Józefa Wybickiego oraz losach Mazurka Dąbrowskiego.